

Att utvecklas med olja

Resursförbannelsens gestaltning i Venezuela

Sofie Casserlöv
Johanna Mathiasson

Abstract

Venezuela har utformat sin ekonomiska politik utifrån sin oljereserv som är världens största, och har på många plan utmanat den konventionella synen på utveckling. Resursförbannelseteorin har sedan sin uppkomst applicerats på naturresursrika länder världen över, men ett entydigt svar på huruvida Venezuela fallit offer för förbannelsen eller ej har uteblivit. Av denna anledning har vi genomfört en fallstudie av Venezuelas oljepolitik under de år då olja utvunnits i landet. Den teoretiska utgångspunkten ligger i Sachs och Warners, Ross och Collier och Hoefflers tolkningar av resursförbannelseteorin. Resultatet från den kvalitativa litteraturstudien visar att det finns aspekter som pekar på att Venezuela drabbats av förbannelsen, där oljekriser, demokratiska brister och korruption är de tydligaste. Å andra sidan har Venezuela haft en långsiktig hög ekonomisk tillväxt och ett uteblivande av inbördes konflikter - faktorer som talar emot resursförbannelsens existens. Som en teoriutvecklande del av studien har även variabeln HDI lagts till i analysen för att bredda synen på utveckling. Venezuelas nuvarande välfärdsprogram finansierat av oljevinster har medfört kraftiga förbättringar inom hälsa och utbildning, därmed kastar HDI-aspekten nytt ljus över oljestatens resursförbannelse.

Nyckelord: resursförbannelsen, Venezuela, oljepolitik, Chávez, HDI

Antal ord: 9566

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Naturresursernas förbannelse	1
1.2	Fallet Venezuela	1
1.3	Syfte och problemformulering	2
1.3.1	Problemformulering	2
1.4	Avgränsning	2
2	Metod	4
2.1	Empirisk ansats	4
2.2	Val av metod	4
2.2.1	En teorikonsumerande- och utvecklande studie	5
2.2.2	Problem kring metodval	5
2.3	Val av fall	6
2.4	Material	6
2.4.1	Källkritik	7
2.5	Operationalisering	8
3	Bakgrund	9
3.1	Oljan upptäcks	9
3.2	Strukturomvandlingar i oljestaten	10
3.3	Oljeboomernas effekter	11
3.4	Den socialistiska oljestaten	11
4	Teori	13
4.1	Resursförbannelsen och ekonomisk tillväxt	13
4.2	Resursförbannelsen och demokrati	14
4.2.1	Rentier-effekten	14
4.2.2	Förtryckareffekten	14
4.2.3	Moderniseringseffekten	15
4.2.4	Olika förutsättningar för demokratisk utveckling	15
4.3	Resursförbannelsen och konflikter	15
4.4	Kritik mot teorin	16
4.4.1	Tillväxtaspekten	16
4.4.2	Demokratiaspekten	17
4.4.3	Konfliktaspekten	17
4.4.4	Omvänd kausalitet?	18

4.4.5	Aspekter som behöver utvecklas	18
5	Analys.....	20
5.1	Venezuela, olja och ekonomisk tillväxt	20
5.1.1	Holländska sjukan och volatila priser	20
5.1.2	Den positiva trenden	21
5.2	Venezuela, olja och demokrati.....	22
5.2.1	Auktoritärt styre och militärt inflytande	22
5.2.2	Progressiva skatter, urbanisering och demokratisk utveckling.....	23
5.3	Venezuela, olja och konflikter	23
5.3.1	Kuppförsök och upplöpp.....	23
5.3.2	Interdependens och ideologi	24
5.4	Venezuela, olja och HDI.....	24
6	Slutsats	26
6.1	Förslag till vidare forskning.....	27
7	Referenser	28
8	Bilagor	33

1 Inledning

“Ten years from now, twenty years from now, you will see. Oil will bring us ruin.”- Juan Pablo Pérez Alfonzo (Karl, 1997, s. xv).

1.1 Naturresursernas förbannelse

Venezuelas oljeminister och en av Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) medgrundare uttryckte redan på 1970-talet denna förbannelse över landets oljereserver. En utsaga som skulle komma att ligga till grund för en hel teori: resursförbannelseteorin (the resource curse). Hädanefter benämns denna som RF-teorin. Alltsedan begreppet myntades har forskare inom områden som statsvetenskap, nationalekonomi och geografi engagerat sig i utformandet av denna teori i syfte att förklara resursrika länders situation. Kärnan i teorin består i paradoxen mellan resursrikedom och negativa konsekvenser för ekonomisk tillväxt, demokrati och fred. Enligt teorin finns det belägg för att naturresurser kan verka förödande för ett land snarare än bidra till dess utveckling och välmående.

1.2 Fallet Venezuela

Ett land vars naturresurser fått stå i centrum för de senaste hundra årens politiska och ekonomiska utformning är Venezuela. Den stora reserv, produktion och export av olja som förekommer i landet är på många vis fascinerande att studera i förhållande till övriga omständigheter. Inom den forskning som bedrivs kring RF-teorin framställs Venezuela stundom som ett typexempel på ett land som drabbats av förbannelsen (bl.a Karl, 1997a), samtidigt som landet också kan omnämnas som ett lyckat exempel på hur ett naturresursrikt land kan övervinna denna förbannelse (bl.a Hammond, 2011). Vid en närmre granskning av fallen som oftast tas upp inom teorin utmärker sig Venezuela återkommande som ett undantag från såväl gruppen av länder där resursförbannelsen infriats, som gruppen där den tycks uteblivit.

Under de senaste åren har den politiska kartan ritats om i Venezuela. Med den karismatiska presidenten Hugo Chávez i spetsen har stora satsningar gjorts på fattigdomsreducering och välfärdsprogram. På United Nations Development Programmes (UNDP) Human Development Index (HDI) har landet avancerat avsevärt i placering (Human Development Report, 2011, s. 132) samtidigt som

landet rankas allt lägre i demokratiska index (Freedom House, 2002, 2012) och korrupsionen är en av världens mest utbredda (Corruption Perceptions Index, 2011). Med världens största oljereserv i sina händer och den bolivarianska socialismen som modell framstår Venezuela som en djärv utmanare till idéer kring utveckling i klassisk mening. I detta kontroversernas land kvarstår emellertid frågan om huruvida det inledande citatet av Juan Pablo Pérez Alfonzo gör sig gällande eller ej.

1.3 Syfte och problemformulering

Uppsatsen syftar till att utreda den utveckling inom områdena ekonomisk tillväxt, demokrati och konflikt som Venezuela har genomgått sedan landets olja började utvinnas. Genom att applicera RF-teorin på denna utveckling ämnar vi avgöra huruvida landet har drabbats av naturresursförbannelsen eller ej, samt möjliga anledningar till detta. Med anledning av Venezuelas avancering på HDI-skalan undersöker vi även hur ett inbegripande av HDI kan bidra till teorin och på så sätt uppmärksamma den lucka inom RF-teorin där HDI skulle kunna inkluderas.

1.3.1 Problemformulering

Gör sig resursförbannelsen gällande i Venezuela?

Varför, alternativt varför inte? Har svaret förändrats över tid sedan oljeutvinningens start?

Skulle ett tillägg av variabeln Human Development Index i teorin förändra svaret på frågan?

1.4 Avgränsning

Texter som behandlar RF-teorin och Venezuela är otaliga till sin mängd, och vi har därför behövt avgränsa oss i flera avseenden. Till att börja med har vi i teoridelen valt att utgå ifrån *en* forskare alternativt ett forskarpar i de olika teoriaspekterna. Anledningen till att avgränsningen har gjorts så snäv är att den annars så mångfacetterade teorin blir mer koncis till sin karaktär. Dessutom undviks frågetecken kring begrepp som *demokrati* och *konflikt*; vi kommer alltså att utgå ifrån respektive författares beskrivning av sådana begrepp. De forskare vars texter vi analyserar har valts ut med anledning av deras återkommande förekomst i litteratur som behandlar RF-teorin och etablerade bidrag till denna. Mer om detta i avsnitt 2.4.

Angående litteratur som behandlar Venezuela har vi avgränsat oss till att titta på den politiska, ekonomiska och sociala situationen i landet, då det är dessa faktorer som speglar RF-teorins grundvalar. Vidare håller vi oss inom tidsramen för när oljeexploatering ägt rum i landet, det vill säga från 1910-talet och framåt. Därifrån behandlas de historiska nedslag som bedöms vara de mest relevanta för att kunna svara på frågeställningarna.

2 Metod

I det här kapitlet kommer vi att avhandla val av metod och fall, material samt operationaliseringar. Vi har för avsikt att ge en motivering och koncis förklaring av de metodaspekter som utgör stommen i vår studie. För att inta en självvranssakande position kommer vi även att diskutera problem kring metodval och föra ett källkritiskt resonemang.

2.1 Empirisk ansats

Studien har en induktiv ansats och är kumulativ av sitt slag. Tidigare forskning inom ramen för RF-teorin och Venezuela ligger till grund för studiens utformning. Då den tidigare forskningen kring oljans konsekvenser för landet är inbördes oförenlig kring dess positiva alternativt negativa inverkan, lyfts båda sidor upp för att ge en nyanserad bild av fallet. Vi antar ett fenomenologiskt forskningsperspektiv (Justesen och Mik-Meyer, 2011, s. 17ff), vilket innebär att vi ser full objektivitet som omöjlig. Vår kontext påverkar ständigt urvalet av det analysmaterial vi har framför oss, men genom att medvetandegöra den subjektiva tolkningen kan ett kritiskt förhållningssätt till materialet och oss själva upprätthållas.

2.2 Val av metod

På vägen till att kunna besvara våra frågeställningar utför vi en fallstudie som analysmetod. Anledningen till valet av en fallstudie grundar sig i de många fördelar denna typ av studie bringar; genom ett genomgripande hänsynstagande till kontexten levererar fallstudier en djupgående helhetsbild av enskilda fenomen. För att kunna genomföra fallstudien tillämpas en kvalitativ undersökningsteknik i form av en litteraturstudie. I studien analyseras texter kring Venezuelas oljeresurser ur ett historiskt och nutida perspektiv. Studien är av *förklarande* karaktär. Med detta menas att den har ambitionen att klargöra bakomliggande mekanismer och gå steget längre än att enbart beskriva förhållanden (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, 2012, s. 36). Våra samlade frågor fokuserar på

varför resultatet blir som det blir: varför uppenbarar sig resursförbannelsen i Venezuela, alternativt varför gör den inte det? Varför skulle ett tillägg av HDI-variabeln ge ett annat utfall, alternativt varför skulle det inte göra det?

2.2.1 En teorikonsumerande- och utvecklande studie

När det kommer till den till teorin anknutna delen av vår metod är studien av två slag: teorikonsumerande- och utvecklande. Syftet med att göra en teorikonsumerande studie i det här fallet är att kunna klargöra för situationen. Esaiasson m fl (2012, s. 41) beskriver en teorikonsumerande studie som “att med hjälp av existerande teorier och förklaringsfaktorer på ett område försöka förklara vad det var som hände i just detta fall”. Genom att applicera RF-teorins främsta förklaringsområden demokrati, konflikt och ekonomisk tillväxt på fallet Venezuela utreder vi huruvida resursförbannelsen gjort sig gällande eller ej över en hundraårsperiod.

Studien är även av teoriutvecklande karaktär. Teoriutvecklande studier förekommer i en rad olika former, men i vårt fall handlar det om en som ämnar att hitta en ny förklaringsmekanism i form av en kompletterande faktor till den befintliga teorin (Esaiasson m fl, 2012, s. 112). Med andra ord innebär detta att vi adderar variabeln HDI till RF-teorin. Intentionen med att tillfoga en teoriutvecklande del till studien är att se utanför de konventionella variabler som figurerar i det välstuderade sambandet mellan naturresurser och förbannelse.

Då studien står med ett ben i konsumerandet och det andra i utvecklingen av teorin, är den både samhällligt och inomvetenskapligt intressant. En samhällligt uppkommen fråga som berörs är hur president Hugo Chávez tid vid makten har påverkat de demokratiska principerna i landet, medan de inomvetenskapliga frågorna berör huruvida teorin gör sig gällande i landet eller ej, samt ett ifrågasättande av den nuvarande RF-diskursen (Esaiasson m. fl, 2012, s. 31).

2.2.2 Problem kring metodval

En medvetenhet kring de problem som föreligger i valet av metod öppnar upp för en diskussion kring studiens validitet. Mäter vi det vi ämnar att mäta genom en kvalitativ analys? Skulle en annan metod lämpa sig bättre i förhållande till vår frågeställning? Angående den kvalitativa analysmetoden är det omdiskuterat i vilken utsträckning kontexten ska spela roll i vetenskaplig forskning (Justesen och Mik-Meyer, 2010, s. 35-36). Då vår förförståelse bjuder på insikten om att kombinationen av Venezuelas kontext och teorin om resursförbannelsen är unik av sitt slag, anser vi att en fallstudie kan motiveras. Det är först när en penetrering av fallet sker på djupet som underliggande aspekter kan träda fram; då kan en förklarande analys av resursförbannelsens utformning i Venezuela träda fram.

En annan kritik som förs gentemot valet av fallstudie som analysmetod kommer

ifrån Esaiasson m. fl (2012, s. 108-109) och berör själva definitionen av en fallstudie. Esaiasson. m fl menar att många studier som utger sig för att vara fallstudier i själva verket är av jämförande slag. Anledningen till detta menar de vara det flertal analysenheter som ofta uppkommer i fallstudier, och gör att fallstudien således inte är en renodlad sådan. Även i vårt fall dyker ett flertal analysenheter upp, och då i form av olika tidpunkter. Alltså kan studien sägas utgå ifrån en och samma rumsliga kontext (Venezuela), men flertalet tidpunkter (åren mellan den första oljeexploateringen och idag). Vid en mer hårdragen definition av fallstudie skulle vår studie kunna ses som någon form av jämförande fallstudie, men för enkelhetens skulle benämner vi studien enbart som fallstudie.

2.3 Val av fall

Vår studie behandlar fallet av oljeresursernas konsekvenser i Venezuela. Anledningen till att det är just detta som ringas in kan stakas ut i två aspekter. För det första motiverar vi valet av just olja för dess enorma roll för globaliseringsaspekter såsom handel och internationella relationer; “ No international economic issue and no single commodity is more connected to economic globalization than petroleum” (Mingst och Arreguín-Toft, 2011, s. 307). Förklaringen till att det är så ligger i att olja väger tyngst när det kommer till internationell handel, sett till volym och penningvärde (Karl, 1997a, s. 48). Vidare motiverar vi valet av olja som naturresurs för dess specifika behandling inom RF-teorin, då olja tenderar att leda till annorlunda ekonomiska förhållanden än andra naturresurser gör (Karl, 1997a, s. 16) samt verka initierande för en konflikt mer än andra resurser (Ross, 2004, s. 352). Mer om detta följer i teoridelen.

För det andra kan valet av Venezuela motiveras utifrån det faktum att landet innehar en oljereserv som klassas som världens största, och enligt OPEC:s årsrapport från 2010/2011 står Venezuelas oljeindustri för den sjätte största produktionen i världen (s. 22 & 30). Det är därför av intresse att studera hanteringen av oljan i forskningssyfte. Då det är omskrivet huruvida Venezuela drabbats av resursförbannelsen eller ej, blir fallet i sig av vikt att utreda närmre. Därutöver kan just det här fallet verka initierande för en utveckling av teorin med tanke på de satsningar som gjorts för landet i den bolivarianska socialismens anda - en anda som av Wilpert beskrivs som en potentiell idealbild för hur socialistiska stater ska kunna utformas i framtiden (2007, s. 6).

2.4 Material

Det empiriska material vi utgår ifrån i analysen utgörs av texter skrivna av forskare på området RF-teorin, Venezuela eller kombinationen av dessa. I

teoridelen använder vi oss främst av tre forskare eller forskarpar som har ett stort inflytande över forskningen som bedrivs kring RF-teorin och som ständigt refereras till i andras forskningsrapporter; Jeffrey D. Sachs och Andrew M. Warner, Michael L. Ross samt Paul Collier och Anke Hoeffler.

Bakgrunds- och till viss del analysmaterialet består i sin tur av texter skrivna av framstående forskare på Venezuelas ekonomiska, politiska och sociala förhållanden. Många av forskarna skriver dessutom utifrån samma teoretiska ansats som vi, vilket motverkar eventuella misstolkningar när vi senare applicerar de teoretiska variablerna på Venezuela. Fyra forskare som bör nämnas explicit för deras bidrag till tidigare forskning är Fernando Coronil (1997), Manuel Hidalgo (2009), Terry Lynn Karl (1997a,b) och Gregory Wilpert (2007). Då vår forskningsansats är av fenomenologiskt slag (Justesen och Mik-Meyer, 2011, s. 17ff), menar vi att samvariationen av de fyras texter bidrar till en mer mångfacetterad bild av Venezuela. Det som inom fenomenologin benämns som de individuella meningshorisonterna - tolkningar av verkligheten som beror på faktorer såsom forskarnas bakgrund och subjektiva värderingar, bidrar till att olika aspekter av samma mynt lyfts upp.

Därutöver använder vi oss i analysen av olika rapporter och index kring ekonomisk tillväxt, demokrati, konflikter, hälsa och utbildning. Mer om detta i avsnitt 2.5.

2.4.1 Källkritik

För att studien ska uppfylla kraven för trovärdig forskning tillämpar vi en rad källkritiska metoder. En sådan är användandet av samtida källor (Esaiasson, 2012, s. 284f). I så stor utsträckning det är möjligt utgår vi ifrån de senaste källorna uppkomna kring ämnet. När det kommer till teorin har vi gjort en avvägning mellan att utgå ifrån forskare som varit med och utvecklat teorin på senare år, och forskare som snarare ses som upphovsmakare till teorin. Den ursprungliga versionen av teorin har till viss del utvecklats, och för att få en komplett bild av den nutida teoribildningen har omsorgsfulla val gjorts. För att öka medvetenheten för valen av forskningsresultat som lyfts fram innehåller avsnitt 4.4 kritik mot teorin.

En annan källkritisk metod är uppmärksammandet av tendentiösa källor. Just när det kommer till texter om Venezuela - ett land vars förda politik väcker starka känslor av båda slag, tenderar materialet lätt att färgas av författarens förhållande till landets karaktär. För att undvika att bygga studien på partiska källor har vi följt den regel som Esaiasson m fl tar upp (2012, s. 285): att inte förlita sig på en tendentiös källa om den inte kan bekräftas av en icke-tendentiös källa, alternativt en motstridigt tendentiös. Källor som kan diskuteras för dess eventuellt tendentiösa uppgifter är många. Våra operationella indikatorer bygger i stor utsträckning på material hämtat från Världsbanken, International Monetary Fund (IMF) och UNDP. Kritik kan föras mot deras enligt somliga västerländska och neoliberal syn på fenomen som utveckling (bl.a Potter m.fl, 2008, s. 94), men då deras utvecklingsmått är de internationellt sett mest erkända används de här ändå.

2.5 Operationalisering

För att kunna analysera fallet Venezuela utifrån RF-teorin operationaliserar vi de variabler teorin inbegriper på följande vis:

- I analysen av ekonomisk tillväxt använder vi oss av Världsbankens mått på bruttonationalprodukt (BNP)-tillväxt från World Databank (2012), vilket även Sachs och Warner gör fast från tidigare år. Världsbanken är internationellt erkänd som överstatlig organisation och är knuten till FN:s ekonomiska och sociala råd.
- I analysen av demokrati använder vi oss av exempelvis Freedom House och organisationens rapport om Venezuela i *Freedom in the World 2012* som mått på demokratisk frihet.
- I analysen av konflikter använder vi oss av Freedom House rapport om Venezuela 2011 och Uppsala Conflict Data Programs (UCDP) analys av Venezuela för att utvärdera landets konfliktsituation.
- I analysen av alternativa utvecklingsmått till teorin använder vi oss av UNDP:s Human Development Index (HDI) som är ett samlat mått på BNI per capita, hälso- och utbildningsnivå. Vi utgår ifrån rapporten *Human Development Report* från 2010/2011.

På så vis skapar vi operationella indikatorer som speglar den teoretiska definitionen av respektive variabel. Än en gång bör det understrykas att definitionerna vi utgår ifrån följer de tre forskarnas alternativt forskarprens texter som teorikapitlet bygger på.

3 Bakgrund

Allt som kan inbegripas i Venezuelas samhällsutformning; politik, ekonomi, sociala förhållanden och kultur är förbundet med oljans existens i landet (Wilpert, 2007, s. 10). Symbiosen mellan naturresursen och landet har blivit så stark att det är svårt att föreställa sig ett Venezuela utan olja. Nedan följer en genomgång av fyra historiska nedslag som talar om hur Venezuela blev och har fortsatt utformas till en oljestat.

3.1 Oljan upptäcks

Den första daterade källan som finns kring olja i Venezuela är daterad 1535 (Coronil, 1997, s. 75), men under en lång tid låg den orörd. Under det spanska imperiet stod det venezuelanska territoriet relativt obeträtt, just på grund av att inga resurser av värde verkade finnas att tillgå. När olja så började exploateras i det självständiga Venezuela under 1910-talet (Hammon, 2011, s. 355) innebar detta en 180 graders-vändning för den venezuelanska identiteten.

”From the moment the petroleum industry reached Venezuela, the demands of the production of oil for export shaped the institutions of the state, the evolution of the economy, the emergence of social classes, and the timing and direction of regime change” (Karl, 1997a, s. 73).

Från att vara ett skuldsatt jordbrukssamhälle som hotades av invasion från italienska, brittiska och tyska flottan om landet inte betalade av sina utlandsskulder, kunde landet med hjälp av oljepengarna förklaras skuldfria år 1930 och dessutom utgöra ett hett föremål för oljeborrningar av några av världens mest framstående multinationella företag (Coronil, 1997, s. 66-69). När oljan började utvinna var den venezuelanska staten minimal till sin utformning och den korrupte presidenten Juan Vicente Gómez (1908-1935) ämnade centralisera staten för att kunna åtnjuta tillgångarna till egen fördel. De multinationella bolag som började utvinna olja i landet stod direkt under Gómez, och därav fick nationella företag och den privata äganderätten inget vidare andrum (Karl, 1997, s. 77-79). Shell och senare även Rockefeller's Standard Oil (numera Exxon) dominerade i slutet av 1930-talet oljeutvinningen i Venezuela - ansvariga för hela 85 % av utvinningen (Coronil, 1997, s. 76).

Som en direkt följd av oljeutvinningen tredubblades statens inkomster under 1920-talet. 1928 hade Venezuela kommit att bli världens främsta oljeexportör och en allt större del av landets totala export utgjordes av oljan - 1935 uppgick siffran för oljans andel av den totala exporten till 91,2 procent. Jordbruket som tidigare stått för en övervägande del i landets produktion fick nu en underprioriterad roll. I linje med detta försenades industrialiseringen av landet. Som en effekt av den

dominerande oljeindustrin genomgick Venezuela den snabbaste urbaniseringen i hela Latinamerika och har sedan dess varit fortsatt hög (Karl, 1997a, s. 80-82).

Under sina år vid makten lyckades Gómez bygga upp en nationell armé, förbättra infrastrukturen och installera en fungerande byråkrati. Landet blev stabilt för första gången sedan självständigheten. Samtidigt kantades Gómez styre av förtryck av politiska motståndare, som fängslades eller dödades (Coronil, 1997, s. 84-85).

3.2 Strukturuomvandlingar i oljestaten

Under de kommande åren följde Venezuela en utveckling som innebar en fortsatt stark ekonomisk tillväxt. Men på grund av ett växande överskott av olja på världsmarknaden och därmed ett lägre oljepris, vidtog man under 1950- och 60-talen en rad åtgärder för att förhindra ekonomisk recession. Venezuelas initiativtagande till oljekartellen *the Organization of Petroleum Exporting Countries* (OPEC) var en sådan. Som ett svar på att *the seven sisters* (samtidens sju största multinationella oljebolag) länge spelat ut de oljeexporterande länderna mot varandra, bildades kartellen i omvänt syfte (Mingst och Arreguín-Toft, 2011, s. 307). Genom att gå samman med några av världens andra stora oljestater kunde de skapa betydligt mer gynnsamma förhållanden som oljeexportörer (Coronil, 1997, s. 50). Därmed kunde Venezuela försäkra sig om att behålla sin starka ställning på världsmarknaden.

Även på ett nationellt plan genomfördes en rad förändringar i syfte att motverka de ekonomiska problem man befارade skulle kunna drabba landet om inte oljepolitiken förändrades. De kommande presidenterna efter Gómez förstärkte statens ställning och genomförde reformer som underlättade för hanteringen av oljeinkomsterna. Bland annat upprättades landets centralbank - något som tidigare inte funnits (Karl, 1997a, s. 85-86). President Medina införde en lag som sade att företag som verkade i landet inte fick tjäna mer än staten gjorde på varje koncession. Den offentliga sektorn byggdes på så vis ut, och privata nationella intressen motverkades i än större utsträckning (Karl, 1997a, s. 87). Till sin hjälp hade staten istället de multinationella företag som verkade i landet, vilka involverades i dikterandet av nya lagar och institutioner rörande oljeverksamheten (Pineda & Rodríguez, 2010, s. 7).

På ett politiskt plan uppstod vad som kallas för *pacted democracy*. Denna demokratiska modell gick ut på att de tre största politiska partierna gick samman för att kunna enas kring beslut angående oljan; allt för att behålla stabiliteten i oljestaten och undvika konflikter från övriga politiska aktörer (Wilpert, 2007, s. 12). *Plan de Emergencia* var en åtgärd som i linje med *pacted democracy* gick ut på att ena aktörer med ekonomiska och politiska intressen i Venezuelas olja. Kapitalister och arbetare representerades i lika stor utsträckning i utformandet av pakten. Pakten innebar att satsningar skulle göras på det civila samhället; med hälsa, utbildning och sociala skyddsnet som primära områden (Karl, 1997a, s. 99).

3.3 Oljeboomernas effekter

Medlemskapet i OPEC kom att påverka Venezuelas ekonomiska framtid med besked. År 1968 bestämde OPEC-länderna av skattemässiga skäl att de skulle sätta ett fast pris på oljan (Coronil, 1997, s. 54). Åren därefter kom OPEC i än större utsträckning att fungera som ett ekonomiskt vapen när gruppens arabländer införde ett oljeembargo i samband med Oktoberkriget (Wilpert, 2007, s. 89). Det som för oljeimporterande länder blev en oljekris kan för Venezuelas del snarare likställas med drömmen om att upptäcka El Dorado (Karl, 1997, s. 71). I slutet av 1973 fyrubblades oljepriserna (Bilaga 1a) och pengarna flödade in i landet. En andra oljeboom inträffade 1979 och oljepriserna steg hastigt ännu en gång (Karl, 1997, s. 25). I samband med oljeboomerna etablerades *Petroleos de Venezuela* (PDVSA) som Venezuelas statliga oljebolag (Wilpert, 2007, s. 89).

Men oljeboomernas effekter skulle visa sig vara kortvariga. Under första delen av 1980-talet sjönk oljepriserna succesivt (Bilaga 1a) och Venezuela gick in i en period av recession. Samtidigt blev korrruptionen allt mer utbredd och en politisk opposition växte fram till följd av missnöjet mot regeringen (UCDP, 2012). 1989 utbröt upplopp i Caracas, vilket resulterade i att de nationella säkerhetsstyrkorna dödade hundratals oppositionella (Freedom House, 2011).

Under 1990-talet vidtog staten neoliberala strategier i försök att avvärja lågkonjunkturen. Därav avnationaliserades oljeindustrin i stor utsträckning, vilket visar sig bland annat i de siffror över andelen av PDVSA:s intäkter som går till skatt. 1981 betalade bolaget 71 procent i skatt, medan man 1998 endast betalade 39 procent (Wilpert, 2007, s. 92). Även förhållandet till OPEC försämrades under 1990-talet, och Venezuela var ett av de länder som konsekvent bröt mot kartellens överenskommelser. PDVSA som inte längre stod under statens hårda kontroll utvann maximalt med olja i stället för att följa OPEC:s riktlinjer (Wilpert, 2007, s. 93-94).

3.4 Den socialistiska oljestaten

Efter 1990-talets upptrappade motsättningar mot regimen hade Venezuela kommit till en punkt då förändring inte kunde låta väntas på. Med ett misslyckat kufförsök 1992 i bagaget ställde Hugo Chávez upp i presidentvalet och vann 1998. Detta kom att bli en viktig milstolpe i landets politiska utveckling, då den fortsatt förda politiken kom att influeras av revolutionära socialister som Simón Bolívar, Che Guevara och Fidel Castro (Mingst och Arreguín-Toft, 2010, s. 162-163). Wilpert beskriver Chávez som ett resultat av två decenniers besvikelse på kapitalismen och den representativa demokratin (2007, s. 10). Den tidigare alltmer decentraliserade utvecklingen byttes mot ett centraliserat styre, där mycket makt tillföll Chávez och den till staten tätt sammankopplade militären (Hidalgo, 2009, s. 79, 85-87).

År 2002 utmanades Chávez maktposition för första gången i ett försök till en statskupp av oppositionsgrupper, men dessa underskattade Chávezanhängarnas styrka och kuppen kunde tryckas ned. Särskilt stort stöd har Chávez hos landets fattiga medborgare, vilka utgör en betydande andel av befolkningen (Wilpert, 2007, s. 5). En av anledningarna till Chávez popularitet hos landets fattiga medborgare har att göra med de sociala välfärdsprogram som införts i landet. Genom ungefär trettio sociala välfärdsprogram har Chávezregimen påverkat områden som utbildning, hälsa, näring och arbetstillfällen. Mellan åren 2004-2008 halverades arbetslösheten och fattigdomen minskade drastiskt (Hidalgo, 2009, s. 80-82). Omfattande jordreformer som Chávez genomfört har också syftat till en ekonomisk omfördelning bland medborgarna (Wilpert, 2007, s. 72).

Hugo Chávez representerar idag Partido Socialista Unido de Venezuela (PSUV) och benämner sin förda politik som bolivariansk socialism (Hidalgo, 2009, s. 78-81). År 2009 lät Chávez genomföra en omröstning kring ett grundlagsändrande förslag som innebar ett möjliggörande för presidenten att ställa upp för omval ett obegränsat antal gånger. Förslaget gick igenom med 55 procents majoritet (Hidalgo, 2009, s. 79-81). Freedom House rankar nu Venezuelas grad av demokrati allt lägre, men det finns ändå en betydande opposition i landet som i 2008 års regionalval fick 41 procent av rösterna jämfört med de Chávezallierades 53 procent (Hidalgo, 2009, s. 78-79). Trots att oppositionen motarbetas av Chávezregimen har den lyckats att ta över viktiga, tidigare Chaveztrogna, väljarområden (Hidalgo, 2009, s. 79-80).

År 2002, efter det misslyckade kuppöversöket mot Chávez, inleddes en annan motoffensiv - denna gång genom en omfattande strejk i oljeindustrin. Strejken, som genomfördes inom PDVSA, pågick i dryga två månader och resulterade i att Chávez sparkade 18 000 anställda - ca hälften av PDVSA:a anställda (Hammond, 2011, s. 365-366).

Sett till internationella relationer har kontakten med de övriga OPEC-länderna återigen förbättrats under Chávez tid, och mycket tack vare Venezuelas nuvarande positiva inställning till OPEC har kartellen förstärkts ytterligare som aktör i den internationella ekonomin (Wilpert, 2007, s. 97).

4 Teori

Resursförbannelse-teorin behandlar paradoxen i att naturresursrika länder tenderar att vara mindre välmående än resursfattiga länder. I detta teoriavsnitt vill vi lyfta fram de tre mest väsentliga delarna av RF-teorin, vilka kretsar kring ekonomisk tillväxt, demokrati och konflikt. Utgångspunkten ligger i Sachs och Warner, Ross och Collier och Hoefflers versioner av teorin. Slutligen avhandlas ett kapitel bestående av kritik mot teorins olika aspekter samt förslag på aspekter som kan utvecklas.

4.1 Resursförbannelsen och ekonomisk tillväxt

Under andra hälften av 1900-talet började en rad studier peka på att resursrika länder tenderar att ha en långsammare ekonomisk utveckling än andra länder. Sachs och Warner är två av de främsta grundarna till denna ekonomiska aspekt av resursförbannelse-teorin. Med utgångspunkt i den latinamerikanska regionens ekonomi mellan och efter de båda världskrigen, har Sachs och Warner kunnat se ett negativt kausalt samband mellan andelen av BNP som utgörs av naturresursexport och ekonomisk tillväxt (2001, s. 828-829). Förklaringen till att det ser ut så ligger, enligt Sachs och Warner, i en utträngningsmekanism orsakad av naturresursexploateringens stora övertag i förhållande till andra ekonomiska aktiviteter i landet. I linje med Ricardos liberala modell om komparativa fördelar (Mingst och Arreguín-Toft, 2011, s. 287), består många resursrika länders ekonomi till stor del av exploateringen av dessa och inte av fabrikstillverkande aktiviteter, som således trängs ut. Problemet med detta är att de aktiviteter som driver på den ekonomiska tillväxten tydligast är just de tillverkande. Då naturresursen konkurrerar ut dessa kan resursen ses som förödande för tillväxten (Sachs och Warner, 2001, s. 833).

Fenomenet beskrivet i ovanstående stycke benämns som *holländska sjukan* (dutch disease), efter Cordens ekonomiska modell av denna effekt (1984). Holländska sjukan är ett återkommande begrepp som dominerar tillväxtaspekten av RF-teorin, och brukar sägas gå att applicera på länder med vitt skild kontext, men med en sak gemensamt; en övervägande stor del av produktionen bygger på någon typ av naturresurs. Som en följd av fenomenet med holländska sjukan har Sachs och Warner kunnat påvisa att resursrika länder tenderar att bli överkänsliga för fluktuationer i världsmarknadspriser. Då råvarupriser är mer instabila än processade varors, befinner sig länder vars ekonomi till stor del består av resurser i en osäker sits (Sachs och Warner, 1997, s. 9). Kort sagt innebär ett överhängande beroende av naturresursen förödande konsekvenser för den ekonomiska tillväxten - dels genom att tränga ut övriga ekonomiska aktiviteter, dels genom att sprida en osäkerhet i landets ekonomi.

Ytterliggare en aspekt av Sachs och Warners bidrag till RF-teorin berör korruption (2001, s. 835). I länder med stora resursrikedomar tenderar staten att följa en korrupt linje i stället för att satsa fullt ut på den ekonomiska tillväxten. På så vis rinner naturresursen landet ur händerna.

4.2 Resursförbannelsen och demokrati

I forskningsrapporten *Does oil hinder democracy?* (2001) lyfter Michael L. Ross fram den demokratiska aspekten av RF-teorin där han undersöker huruvida oljerikedomar gör stater mindre demokratiska, genom att utreda tre kausala mekanismer. De kausala mekanismerna syftar till att förklara kopplingen mellan oljeexport och ett auktoritärt styre och går under namnen *rentier-effekten*, *förtryckareffekten* och *moderniseringseffekten* (Ross, 2001, s. 329-337).

4.2.1 Rentier-effekten

Rents (som saknar en tillfredsställande svensk översättning) syftar på den ekonomiska vinsten som blir över mellan oljeutvinningskostnaderna och marknadspriset, efter att den normala vinsten har tagits ut (Collier och Hoeffler, 1998, s. 628). Rentier-effekten innebär att regeringar använder dessa rents till att ta avstånd från befolkningens efterfrågan på socialt ansvar. Detta i sin tur kan ske på tre olika sätt. *Skatteeffekten* innebär att staten tar ut stora vinster av oljeexporten och därmed gör sig oberoende av skatteintäkter från befolkningen. Då staten inte kräver något av folket minskar också folkets förväntningar på den statliga representationen. *Beskyddareffekten* (*engelskans spending effect*) går ut på att staten använder oljetillgångarna till satsningar på att förhindra demokratiska påtryckningar och på detta vis skydda det auktoritära styret. Detta menas ha skett i både Saudiarabien och Chile. *Gruppbyggningseffekten* har sin grund i Frankrikes och Storbritanniens demokratiseringsprocesser där sociala grupper självständiga från staten sägs ha varit det demokratipådrivande bränslet. Denna effekt innebär att statens oljeintäkter används till att förhindra liknande gruppers framfart i den aktuella staten, vilket har visat sig vara fallet i länder som Algeriet, Libyen, Tunisien och Iran (Ross, 2001, s. 332-335).

Sammanfattningsvis menar rentier-effekten alltså att staters finanspolitiska agenda spelar en avgörande roll för vilken riktning staten väljer att gå – demokratisk eller icke-demokratisk. Med en stat finansierad av oljeintäkter ökar risken för auktoritärt styre, medan stater beroende och uppbyggda på skatteintäkter med större sannolikhet blir demokratiska (ibid, s. 332-335).

4.2.2 Förtryckareffekten

Oljerika stater tillåts satsa mycket på den interna säkerheten och förtrycka demokratiska tendenser i samhället. Denna slutsats är dragen genom fallstudier i Sydostasien, Afrika och Mellanöstern (Ross, 2001, s. 335-336).

Förtryckareffekten kan tänkas finnas av två anledningar; dels av statens egenintresse att vilja rusta sig mot regimen fiender och dels på grund av att resursutvinning kan utlösa etniska eller regionala konflikter. Dessa konflikter behöver kväsa av militära styrkor för att resursutvinningen ska kunna fortlöpa. Exempel på stora militära styrkor som verkat i resursrika länder med bristande demokrati är Angola, Demokratiska republiken Kongo, Nigeria och Indonesien (Ross, 2001, s. 335-336).

4.2.3 Moderniseringseffekten

Med moderniseringsteorin som grund har moderniseringseffekten skapats. Teorin hävdar att en rad sociala och kulturella aspekter skapar demokrati. Aspekterna är bland annat urbanisering, ökad utbildningsnivå samt yrkesspecialisering (vilket i sin tur leder till ökad självständighet). Moderniseringseffekten är ingen politisk mekanism som har med statskicket att göra, utan är istället en social sådan. Om dessa sociala mekanismer uteblir, försvåras alltså den demokratiska utvecklingen av landet (Ross, 2001, s. 336-337).

4.2.4 Olika förutsättningar för demokratisk utveckling

Genom sin statistiska analys menar Ross att olje- och mineralupptäckter drabbar utvecklingsländernas demokratiska utveckling betydligt mycket mer än industrialiserade länder. Detta mönster stöder det faktum att varken Norge, Storbritannien eller USA i samband med oljefyndigheter har haft en demokratisk nedgång (Ross, 2001, s. 343-344).

4.3 Resursförbannelsen och konflikter

Vi har i denna del valt att utgå ifrån artikeln *Resource Rents, Governance and Conflict*, skriven av Collier och Hoeffler (2005) som menar att deras forskning kring konfliktorsaker tar hänsyn till sociala, politiska, ekonomiska och geografiska aspekter. De slutsatser som dragits mellan de ekonomiska faktorerna och konflikt är att risken för konflikt ökar ju lägre både inkomst- och tillväxtnivåerna är. Ett alltför starkt beroende av naturresurser kan också vara en bidragande orsak (Collier & Hoeffler, 2005, s. 625-627).

Vidare visar Collier och Hoeffler (2005, s. 262) på Weinsteins forskning om resurser och rebellrekrytering, att "where resources permit, opportunistic rebel leaders crowd out ideological leaders". I länder med stor tillgång till naturresurser tenderar staten att vara korrupt, något som bjuder in till rebellverksamheter - både opportunistiska och ideologiska. På mikronivå har resultaten visat att ideologiskt drivna rebellgrupper sedan övergår till eller trängs undan av opportunistiska rebellgrupper (Collier och Hoeffler, 2005, s. 625-627).

Den politiska eliten i korrupta naturresursrika länder kan komma att plundra landets resurs-rents istället för att investera i välfärdssektorn. Plundringen av rents

är i sig en stark bidragande faktor till att konflikter kan uppstå, och Collier och Hoeffler lyfter fram fyra riskfaktorer för att plundring ska inträffa:

- När ledningen endast har en kort, begränsad tid vid makten.
- När eliten tillhör en etnisk grupp som innehar minoritetsposition.
- Då de statliga tillgångarna tjänade genom resurs-rents jämfört med samhällets inkomster är mycket högre. Detta styrker påståendet att resursförbannelsen gör sig mer gällande i låginkomstländer med stora naturtillgångar, där de relativa skillnaderna mellan naturresursinkomsterna och landets övriga inkomstnivå är mycket stora.
- När demokratiska valprocesser mest kommer att handla om ”beskyddandepolitik” (patronage politics). Detta förekommer mest i länder där resurs-rents är så pass höga att de täcker statens beskyddande och som samtidigt inte är beroende av skatt från folket, något som underminerar landets kontrollmekanismer kring makten (Collier och Hoeffler, 2005, s. 627-632).

Så, vad kan naturresursrika stater göra för att undvika eller stävja konflikter kring naturresursen? När det kommer till oljekonflikter är nästan alltid rebellgrupperna separatistiska (Collier och Hoeffler, 2005, s. 627-630), och just separatistiska rebellgrupper som skapas i dessa områden menar ofta att naturresursen är i deras ägo och att staten missbrukar de finansiella tillgångar som resursen har inbringat. Om staten önskar undvika konflikter kan denna sammanbinda resursinkomsterna med välfärdssatsningar och på så sätt bemöta kritiken att intäkterna används oansvarigt. Ett annat sätt att undvika konflikter på är att låta en genomskinlighet genomsyra produktionskedjan och på så sätt uppvisa att vinsterna från utvinningen förs in i den budget som de är avsedda att hamna i. Detta kan sedan följas upp av genomskinlighet även i utgiftssidan av budgeten som då visar hur naturrikedomarna faktiskt avspeglar sig i samhället (Collier och Hoeffler, 2005, s. 628-630).

4.4 Kritik mot teorin

Resursförbannelseteorin har fått utstå en del kritik. Nedan följer en genomgång av den mest återkommande inom de tre aspekterna ekonomisk tillväxt, demokrati och konflikt, samt en kritik mot teorins kausala natur och en av dess utelämnade delar.

4.4.1 Tillväxtaspekten

Brunnschweiler och Bulte har kritiserat Sachs och Warners bidrag till teorin genom att understryka att det är länders *beroende* av naturresursen snarare än *rikedom* som påverkar den ekonomiska tillväxten negativt. Visserligen talar Sachs

och Warner om faran i att bli beroende av resursen i för stor utsträckning, men i slutändan behandlar man inom teorin existensen av själva utvinningen som grunden till förbannelsen. Brunnschweiler och Bulte har kunnat finna att länder rika på naturresurser tvärtom tenderar att ha en positiv ekonomisk tillväxt (2008, s. 616). Att ett land är rikt på naturresurser behöver således inte betyda att det är dömt att misslyckas med sin ekonomiska tillväxt enbart för den sakens skull.

4.4.2 Demokratiaspekten

Utifrån demokratispekten av teorin har det riktats specifik kritik mot Ross version av teorin, såsom i avhandlingen *Does oil still hinder democracy?* (Oskarsson och Ottosen, 2010). I denna framkommer det att naturresurser i många fall har en negativ inverkan på demokrati ifall man avgränsar definitionen av demokrati till politiska rättigheter. Om man däremot ser till aspekten i civila rättigheter verkar teorin inte hålla. Oskarsson och Ottosen testar även Ross indikatorer för sambandet mellan oljeexploatering och auktoritärt styre, och motbevisar en av dessa: förtryckareffekten (2010, s. 1079-1080). I studien tar man ett längre tidsspänn i beaktande än Ross, och kan bekräfta ett negativt samband mellan oljeexploatering och demokrati under åren 1977-1999 men inte mellan 2000-2006. I och med detta kritiserar man den förutbestämda andan i teorin och menar att förbannelsen inte bör tas som universell och evig (Oskarsson & Ottosen, 2010, s. 1075ff).

I linje med detta finns det många undantag från resursfällan; Norge, Australien, Kanada och Mexiko utgör stående exempel på länder som utvecklat ett demokratiskt system *efter* upptäckten av naturresurser och motsäger således den aspekten av RF-teorin (Hoover Institution, 2010).

Slutligen har Karl fört upp problematiken kring att ha en förutbestämd uppfattning om vad som kännetecknar en stark respektive svag stat. Stater som brukar utgöra typexempel på resursförbannelsens existens beskrivs ofta som svaga, medan det är sådana stater som man utifrån ett marxistiskt perspektiv skulle säga utgör en stark stat (1997a, s. 45). Man bör därför vara medveten om att RF-teorins definition av en stat kapabel nog att hantera naturresurser kan luta åt det neoliberala hållet.

4.4.3 Konfliktraspekten

Även inom konfliktraspekten har Brunnschweiler och Bulte kritiserat teorin för att anta en alltför cynisk bild av resursers inverkan på fred. Tillsammans menar de att resursindustrin tvärtom kan verka stabiliserande i ett land där det i övrigt råder en instabil situation. När andra sektorer i ett samhälle slås ut vid konflikter är resursindustrin ofta den man håller kvar vid längst för att inte mista sin viktiga inkomst från denna. På så vis kan naturresurserna innebära en fast punkt även vid tumult, och får ett oförtjänt dåligt rykte som konflikters grogrund (2008, s. 617).

Kritik kan även föras ur ett mer geopolitiskt perspektiv. Beroende på resursens geografiska placering kan landet vara mer eller mindre mottagligt för konflikt. Om resursen är koncentrerad till ett visst territorium riskerar konflikt att uppstå mellan den grupp som befolkar just detta område och andra grupper i

landet. Om resursen däremot är utspridd relativt jämt över landet finns inte lika stora incitament för konflikt (Wick & Bulte, 2005, s. 470).

Vidare måste aktsamhet intas gällande vilken typ av naturresurs det handlar om. Ross har kunnat visa på att jordbruksrelaterade resurser sällan ligger bakom en konflikt, medan oljefyndigheter tenderar att göra det - i synnerhet ifall separatiströrelser figurerar. Resurser som riskerar att plundras, som droger och ädelstenar, kan i sin tur verka förlängande för en redan existerande konflikt (2004, s. 352). Det är således viktigt att se till geografiska förhållanden och specifika resurstyper när man talar om konfliktaspekten av teorin, och inte i allmängiltiga termer.

4.4.4 Omvänd kausalitet?

Flertalet forskare, däribland Brunnschweiler och Bulte (2006), har kommit upp med forskning som pekar på att det kausala sambandet mellan naturresurser och negativa konsekvenser för tillväxt, demokrati och fred i själva verket går åt motsatt riktning än den som framställs i den konventionella RF-teorin. Med andra ord är det enligt kritikerna de redan existerande förutsättningarna som avgör för utfallet av hanteringen av naturresurser. Låg tillväxt, dåligt fungerande demokrati och förekomst av konflikter skulle alla i så fall förorsaka en hög grad av resursberoende. Diskussionen kring den omvända kausaliteten är dock inget vi ska gå djupare in på i analysen, utan lämnar den därhän och utgår ifrån den ursprungliga kausaliteten inom RF-teorin.

4.4.5 Aspekter som behöver utvecklas

RF-teorins tre grundpelare rymmer många faktorer som kan inkluderas i analysen av ett naturresursrikt land. Dock kvarstår det en del faktorer som vi tror skulle kunna göra teorin mer komplett och modern. I en teori vars syfte är att förklara sambandet mellan naturresurser och utveckling, måste begreppet utveckling ständigt rannsakas. John L. Hammond uttrycker det som att: "to understand what conditions allow oil wealth to contribute to development, one must specify what is meant by development and distinguish among the hypothesized effects of the resource curse" (2011, s. 349). Inom ramen för utvecklingsdiskursen pågår det just en diskussion gällande vilket mått som bäst mäter utveckling. BNP per capita, det klassiska måttet i de nationalekonomiska räkenskaperna, utmanas i allt större grad av HDI; ett mått som inkluderar bruttonationalinkomst (BNI) per capita men som också tar hänsyn till utbildningsnivå och livslängd. FN:s utvecklingsprogram UNDP som har tagit fram HDI-måttet menar att ett användande av HDI innebär ett bredare perspektiv på utveckling. Inte endast landets inkomster tas i beaktande utan även i vilken utsträckning inkomsten spenderas på att förbättra befolkningens hälsa och utbildning (Potter m fl, 2008, s.11,16).

Då det inte föreligger något känt samband mellan ekonomisk tillväxt mätt i BNI per capita och förbättringar för de två andra HDI-faktorerna (Pineda och Rodríguez, 2010, s. 1), går det inte att motivera användandet av BNI per capita-

måttet utifrån hypotesen om att ekonomisk tillväxt per automatik leder till bättre hälsa och utbildning. I analysen i nästkommande stycke kommer därför HDI föras in som ytterligare en variabel för att komplettera de tre andra.

5 Analys

Efter att ha beskrivit bakgrunden till Venezuelas roll som oljestat och resursförbannelseteorins grunder, kommer vi i följande stycke analysera oljans konsekvenser för landet. Analysen är indelad i rubriker för de olika variabler RF-teorin behandlar: ekonomisk tillväxt, demokrati och konflikt. Därefter följer en analys av den teoriutvecklande ansatsen i HDI-variabeln.

5.1 Venezuela, olja och ekonomisk tillväxt

5.1.1 Holländska sjukan och volatila priser

Vid en genomgång av åren då Venezuela utvunnit olja framkommer det att resursförbannelsens ekonomiska aspekter infunnit sig i flertalet avseenden. I linje med Sachs och Warners teorier har fenomenet med den holländska sjukan varit ihållande ända sedan oljeutvinningens första årtionde då oljeindustrin snabbt kom att utgöra en övervägande del av landets ekonomi. Även om aktiviteter utanför oljesektorn har existerat i landet har ingen lyckats överglänsa oljans roll (Karl, 1997, s. 71,80). Än idag existerar fenomenet i landet och utgör en stor ekonomisk utmaning för Chávez. De försök som gjorts för att få bukt på problemet har fokuserat på att diversifiera ekonomin, vilket tydligt framgår i den nya konstitutionen som kommit till efter Chávez tillträde och i de politiska reformer som genomförts. Ett sätt att diversifiera ekonomin har varit att bygga upp andra sektorer inom oljeindustrin än själva utvinningen, däribland produktion av verktyg till utvinningen och produkter som kommer senare i oljans förädlingskedja, såsom plast (Wilpert, 2007, s. 71).

En annan typ av diversifiering är de omfattande jordreformer som staten har genomfört. Till följd av den snabba urbaniseringen som Venezuela fått uppleva de senaste decennierna (Bilaga 2a) har jordbrukssektorn ständigt undergrävt, men i och med jordreformerna har de venezuelanska jordbrukare gynnats. Siffror över jordbrukets andel av BNP har dock inte ökat, utan minskat, sedan Chávez kom till makten (Bilaga 1b). Anledningen till detta, menar Wilpert (2007, s. 72), står att finna i oljeindustrins höga tillväxtsiffror under de senaste åren. Därav växer inte jordbrukssektorn i förhållande till oljans.

Som en effekt av holländska sjukans förekomst har Venezuela genomgått perioder av recession när oljepriserna på världsmarknaden sjunkit drastiskt. Tydligast har detta inträffat under åren 1980, 1989, 1999, 2002 och 2003 då den ekonomiska tillväxten legat på minst -4,42 % (Bilaga 1c). 1980 gick landet in i en

20-års period med sämre ekonomisk tillväxt än tidigare decennier; anledningen till detta kan förklaras av höjda oljeproduktionspriser och därmed en negativ inverkan på landets största industri (Wilpert, 2007, s. 13). Den ekonomiska avmattningen 2002/2003 kan direkt kopplas till PDVSA:s omfattande strejk, men även mer bakomliggande mekanismer går att urskilja. I kölvattnet av 11:e september gick världsekonomin på sparklång och oljepriserna hade fallit (Bilaga 1a) - två orsaker som fick Venezuelas ekonomi och då framför allt PDVSA:s anställda att drabbas negativt. Den påföljande strejken och därmed ett ytterligare fall för den ekonomiska tillväxten kan alltså härledas till världsmarknadssituationen, och resursförbannelsen blir därmed påtaglig vid det här kritiska ögonblicket i Venezuelas historia.

En indikator som pekar på att resursförbannelsen inte bara påträffas i Venezuela utan att den även fördjupats de senaste åren är korruption. Corruption Perceptions Index (2011) presenterar en tydlig bild av korruptionen i Venezuela mellan åren 2001 och 2011. 2001 klassades Venezuela på en 10-gradig korruptionsskala som 2,8 (där 0 innebär stark korruption och 10 en stat fri från korruption). Det senaste decenniet har landet visat en klart nedåtgående trend och år 2011 klassades det som 1,9 av 10 på skalan. I vilken utsträckning den höga graden av korruption påverkar tillväxten är dock omöjligt att säga.

5.1.2 Den positiva trenden

Holländska sjukan och flukturerande världsmarknadspriser -de två brännpunkterna i Sachs och Warners teori, har uppenbarligen påverkat Venezuelas ekonomiska tillväxt negativt vid flertalet tillfällen. Men hur förklaras då den långsiktiga trenden av positiv tillväxt som dominerat ekonomin alltsedan oljestatens födelse? Under den första delen av 1900-talet inverkade oljan mycket positivt på landets ekonomi, trots ett stort mått av oljeberoende. Under åren av depression mellan de båda världskrigen utgjorde Venezuela ett exceptionellt undantag från den ekonomiska och politiska instabiliteten runt om i världen. Tack vare att man på den tiden var världens största oljeexportör kunde man klara sig relativt lindrigt undan krisen (Bulmer-Thomas, 1998, s. 76-78). Det går utifrån detta historiska exempel inte att påvisa att en stor del av ekonomin koncentrerad till oljan skulle innebära något negativt för tillväxten - tvärtom.

Venezuela framställs ofta som ett skräckexempel på hur tillväxten kan drabbas negativt till följd av världsmarknadens volatila karaktär. Samtidigt beskrivs det av andra (ex Hammond, 2011) som det enda landet som efter en lång period av recession lyckats vända riktning och återigen blomstra. Efter katastrofåren 2002 och 2003 har Venezuelas tillväxt från 2004 och framåt varit den ihållande högsta i landet på ett halvt sekel (Bilaga 1c), med undantag för de senaste tre åren då oljepriserna rasade i samband med finanskrisen (Bilaga 1a). Att man lyckats med detta kan tolkas som ett resultat av de ökade satsningarna på offentliga investeringar, vilket överensstämmer med Sachs (2007, s. 176-177) rekommendationer för hur en oljeberoende stat uppnår ekonomisk tillväxt. Oljeprisets upp- och nedgångar har visserligen en fundamental betydelse för

tillväxtens utfall, men det visar sig att även statens behandling av oljevinster spelar en signifikant roll i undvikandet av resursförbannelsen.

5.2 Venezuela, olja och demokrati

5.2.1 Auktoritärt styre och militärt inflytande

Venezuela bedöms av Freedom House år 2012 vara *partly free* (2012). Hugo Chávez metoder att styra landet kan liknas vid Juan Vicente Gómez styre i början av förra seklet. Samtidigt som båda har lyckats styra landet och infört byråkrati, infrastruktur och välfärdsprogram, så har oppositionella förtryckts och demokratiska principer bortprioriterats. När Chávez tillträdde förändrades den tidigare utvecklingen mot decentralisering till en alltmer centrerad maktapparat; maktfördelningen i landet skulle inte kunna äventyras av lokala regeringar (Hidalgo, 2009, s. 85-87). Genom grundlagsändringar har nu Chávez har möjlighet att sitta kvar vid makten ett obegränsat antal år (Hidalgo, 2009, s. 89-90). Gómez, som även han styrde landet under en lång period, lyckades kringgå den depression som drabbade många andra latinamerikanska länder genom ett auktoritärt styre och en centraliserad oljepolitik (Bethell, 1998, s. 79). Den förda auktoritära politiken är och har varit djupt beroende av de oljeintäkter som fallit i statens ägo. Vid sjunkande oljepriser har strejker och demonstrationer inträffat, och om oljepriserna skulle ligga på en konstant låg nivå så skulle rimligtvis Chávez popularitet minska. De sociala välfärdsprogrammen som oljan så generöst betalar skulle utsättas för nedskärningar (Hidalgo, 2009, s. 89). Resursförbannelsen införlivas därmed då den menar att stater finansierade av oljeintäkter löper större risk för att "tillåta" ett auktoritärt styre. Vid försämrade oljepriser bryts förtrollningen kring den starka oljestaten.

I enlighet med beskyddareffekten och förtryckareffekten har Venezuela kantats av oljefinansierade satsningar på statens interna säkerhet och demokratiskt förtryck. Kritiker menar att demokratiska institutioner under ett auktoritärt styre kan manipuleras till att verka antidemokratiskt. Den nationella valmyndigheten CNE ser mellan fingrarna när det gäller kontroll av finansiering av valkampanjer, likaså gällande överrepresenterande av regeringsvänlig information i statligt ägd media (Hidalgo, 2009, s. 82-85). Detta har alltså kvävt demokratin, samtidigt som militären har fått ökad makt. De konstitutionella förändringar som har införts under Chávez tid har inneburit ökade befogenheter till militären, bland annat att under nödsituationer häkta medborgare utan juridiska påföljder (Wilson, 2008, s. 524-525). Den venezuelanska militärens närvaro genomsyrar nu hela landet med allt från inflytande i statliga oljeföretag till över en tredjedel av de regionala regeringarna som Cháveztrogna militärer kontrollerar (Wilson, 2008, s. 527). Delar av samhället som skulle kunna vara demokratiskt välfungerande institutioner står istället under Chávez och militärens makt (Hidalgo, 2009, s. 79).

Sett till beskyddareffekten och förtryckareffekten har Venezuela fallit offer för resursförbannelsen, med auktoritära ledare med hög maktkoncentration och militären tätt knutet till sig.

5.2.2 Progressiva skatter, urbanisering och demokratisk utveckling

Oljestater som kan leva på rents istället för att beskatta sin befolkning och på så sätt fransäga sig socialt ansvar faller inom RF-teoriramen. Inkomstskattenivåerna i Venezuela år 2011 låg mellan femton och trettiofyra procent och var av progressiv karaktär (PKF, 2011). Skatteeffekten inom RF-teorin gör sig till följd av detta inte gällande. Dessutom innebär Chávez politik stora satsningar på sociala rättigheter. I konstitutionen från 1999 garanteras medborgarna rätten till arbete, hälsa, sjukvård och ett socialt skyddsnät (Wilpert, 2007, s. 105).

Moderniseringsteorin menar att sociala och kulturella effekter som exempelvis urbanisering är demokratiskapande. Venezuela har sedan 1960 haft en nästan konstant urbaniseringstrend, och människor boende i städer utgjorde år 2011 nittiofyra procent av landets totala befolkning (bilaga 2a). RF-teorin kan därmed inte appliceras på Venezuela i detta fall.

Sedan utvinningen av olja inleddes i Venezuela har landet genomgått en demokratiseringsprocess. Denna process har alltså skett *under tiden* eller *efter* det att oljan började utvinnas (Haber och Menaldo, 2008, s. 43). Att oljeupptäckter negativt skulle drabba utvecklingsländers demokratiska utveckling i större utsträckning än industrialiserade länders utveckling kan i Venezuelas fall därmed ifrågasättas. Genom åtgärder som Plan de Emergencia har oljans närvaro snarare underlättat demokratiseringsprocessen i landet (Karl, 2007b, s. 20).

Slutligen: den venezuelanska demokratin tycks alltså ur skatteeffekten, moderniseringseffekten och utifrån demokratisk utveckling sett ha lyckats undvika resursförbannelsen.

5.3 Venezuela, olja och konflikter

5.3.1 Kuppförsök och upplopp

Under Carlos Andrés Pérez tid som president utbröt de blodiga upploppen som resulterade i hundratals döda (Freedom House, 2011, s. 1-2). Dessa våldsamheter kan betraktas som ett direkt svar på de stora nedgångarna i oljepriserna och politiska korrruptionen som präglade 80-talet. 1992 års militärkuppsförsök lett av Hugo Chávez blev ett kvitto på det utbredda missnöjet i samhället (UCDP, 2012). Nästa kuppförsök riktades mot Chávez själv år 2002 och var, enligt Wilpert, ett resultat av det växande missnöjet i och med den kraftigt stigande arbetslösheten i landet. Denna hade i sin tur sin grund i att världsmarknadspriserna på olja sjönk drastiskt i samband med och efter elfte september (2007, s. 23-24). Kuppförsöken och de våldsamma demonstrationerna kan således betraktas vara en följd av en resursförbannelse i form av korrruption och fluktuerande världsmarknadspriserna på olja.

Militär tätt sammankopplad med styrande ledare, vilket kan ses som beskyddandepolitik, är något som varit återkommande i Venezuelas moderna historia. Detta gäller både Juan Vicente Gómez och Marcos Pérez Jiménez tid vid makten (UCDP, 2012), där den militära närvaron genomsyrade hela landet (Wilson, 2008, s. 527).

5.3.2 Interdependens och ideologi

Collier och Hoeffler (2005) saknar en klar definition av vad konflikt innebär. Resursförbannelsen kan exempelvis se till förekomsten av inbördeskrig (Humphreys m fl, 2007, s. 1-2), något som inte har drabbat Venezuela. Landet har istället skapat demokratiska och ekonomiska förutsättningar som verkat i fredsbevarande syfte. Ett exempel är den pakt som de tre största venezuelanska partierna upprättade år 1958 som kom att innebära en stabilisering av både demokrati och fred i Venezuela de kommande decennierna. Ett starkt tvåpartisystem kom att dominera landets politik där antingen Acción Democrática (AD) eller Partido Social Cristiano de Venezuela (COPEI) har styrt landet. Inte förrän Chávez misslyckade kupp försök år 1992 bröts militärens frånvaro i politiken (Oelsner och Bain, 2009, 293-294). Ur ekonomisk synvinkel är Venezuelas förhållande till USA av fredsbevarande karaktär, trots att detta förhållande är mycket kyligt. USA har sedan år 2000 stöttat den politiska oppositionen i Venezuela och Chávez, å andra sidan, har kallat Bush för världens farligaste politiska ledare. Ländernas ekonomiska interdependens möjliggörs av Venezuelas olja; USA är Venezuelas största exportland och Venezuela är USA:s fjärde största oljeleverantör (Wilpert, 2007, s. 167ff). Således verkar oljan som en fredstillgång istället för något konfliktskapande mellan de två länderna vars politiska agendor är olika som natt och dag.

I fall då resursförbannelsen gör sig gällande brukar en korrumpad stat inbjuda till rebellverksamhet, där ideologiska grupper ofta trängs undan eller förändras till opportunistiska rebellgrupper (Collier och Hoeffler, 2005, s. 625-627). Kupp försöket lett av Chávez hade en ideologisk bakgrund, där missnöjet kring den representativa demokratin och det kapitalistiska förhållningssättet önskades utbytas mot den bolivarianska socialismen (Wilpert, 2007, s. 9-10). Införlivandet av denna sex år senare motsäger tydligt RF där denna ideologiska rebellgrupp snarare skulle försvunnit än växt sig starkare och vunnit folkets stöd.

5.4 Venezuela, olja och HDI

Vid ett tillägg av variabeln HDI till RF-teorin visar det sig att Venezuela har genomgått en kraftig förbättring de senaste åren. Sedan 2000 har Venezuela haft en genomsnittlig HDI-tillväxt på 1,04 %, vilket är en av de högsta siffrorna i världen. Idag rankas Venezuela som nummer 73 av 187 länder (HDR, 2012, s. 132). Valfärdsprogrammen som staten infört under Chávez tid kan antas ligga till grund för den kraftiga förbättringen av hälsa och utbildning. Framför allt hälsoindikatorer har förbättrats avsevärt och 2010 var hälso- och sjukvårdsutgifterna per capita uppemot fem gånger större än 1997 (Bilaga 2b). Även satsningar på utbildning i landet har gjorts och resultatet är tydligt: idag är medelvärdet på antal år i skolan bland personer på 25 år och äldre 7,6 - medan de som börjar skolan idag förväntas utbildas i 14,2 år (HDR, 2011). Framtida generationer kommer således främjas av de satsningar på utbildning som gjorts i och med valfärdsprogrammen. Finansieringen av valfärdsprogrammen har i sin tur fungerat tack vare oljevinster från den höga tillväxten under samma tidsperiod.

Kontentan blir att den stora oljeindustrin har positiva effekter för landets hälsa och utbildning, och i det avseendet uteblir resursförbannelsen. Det här resultatet går helt i linje med Pinedas och Rodríguez (2010, s. 2) studie av ett flertal naturresursrika länders HDI-utveckling; det ter sig som att naturresurser snarare är en välsignelse än en förbannelse för ett lands HDI. Tydligast blir detta om man ser till de icke-inkomstbaserade variablerna inom HDI - alltså hälsa och utbildning. Även om BNP per capita kan drabbas negativt av resursrikedomen, kan de andra delarna av HDI väga upp för detta. Sachs och Warners teori behöver följaktligen inte dementeras, men definitivt utvidgas.

Om blicken istället vänds mot föregående decennier i oljestatens historia har HDI-tillväxten varit desto lägre. En förklaring till detta verkar vara att en avnationaliserad oljeindustri, som varit fallet under framför allt 1990-talet, inte bringat lika stora skatteintäkter som under perioder av en nationaliserad industri. Under Chávez tid har man infört hårda kontroller och beskattning av de multinationella företag som verkar i landet, och får på så vis in större intäkter till staten och välfärdsprogrammen (Wilpert, 2007, s. 191). Även det statligt ägda bolaget PDVSA betalar mer i skatt under perioder av nationaliserad oljeindustri, och får framför allt ett större konkurrensutrymme (Wilpert, 2007, s. 92,96).

Intentionen med välfärdsprogrammen har varit att motverka resursförbannelsens negativa konsekvenser på utbildning och hälsa, och utifrån HDI-måttet har man uppenbarligen lyckats. Om man ser till HDI-aspekten har oljan i Venezuelas fall inneburit allt annat än en förbannelse.

6 Slutsats

Genom att studera fallet Venezuela med utgångspunkt i resursförbannelseteorin, har vi kunnat påvisa att landet till viss del har drabbats av förbannelsen. Utifrån variablerna ekonomisk tillväxt, demokrati, konflikt och HDI har det visat sig att de omständigheter som har rådit i landet under tiden som olja har utvunnits, både kan bekräfta och förkasta RF-teorin.

Den ekonomiska aspekten av RF-teorin talar om negativ påverkan från holländska sjukan, volatilitet på världsmarknaden och korruption. Samtliga har, vid vissa tidsperioder eller ständigt, infriats i Venezuela. För att undgå problemet med holländska sjukan har man under många årtionden försökt diversifiera ekonomin, men aldrig lyckats. De flukturerande världsmarknadspriserna har till viss del tämjts i progressiva åtgärder såsom initierandet av och medlemskap i OPEC. Korruptionen har varit ett påtagligt problem, och då särskilt de senaste åren under Chávez tid vid makten. Trots dessa bevis på att förbannelsen införlivats i Venezuela, har landet upplevt en positiv trend av ekonomisk tillväxt alltsedan oljestatens födelse - i vissa perioder en mycket hög sådan. Av denna anledning vore det felaktigt att påstå att den ekonomiska tillväxten drabbats av en förbannelse, även om det finns faktorer som inverkat negativt på den.

Sett till demokratiaspekten har särskilt två effekter av teorin kunnat påvisas ha drabbat Venezuela: beskyddareffekten och förtryckareffekten. Under långa perioder har oppositionella i landet fallit offer för ett auktoritärt styre som haft stora oljeintäkter i ryggen och en militär som garanterat ett fortsatt upprätthållande av ett bristande demokratiskt styre. Freedom House ranking av venezuelaners demokratiska frihet har visat en nedåtgående trend under Chávez tid vid makten. Samtidigt som demokratiska rättigheter har kränkts visar Venezuela i vissa aspekter av RF-teorin att den inte gör sig gällande i landet. Staten beskattar befolkningen progressivt, landet har upplevt en stark urbaniseringsutveckling och har dessutom utvecklat ett demokratiskt system under den tid som oljan har utvunnits i landet. Allt detta pekar på att teorins effekter som behandlar skatt och urbanisering inte gjort sig gällande i Venezuelas fall.

Utifrån konfliktaspekten kan Venezuela betraktas ha undkommit de flesta av teorins byggstenar. Ideologiska istället för opportunistiska rebellgrupper har verkat i landet, fredliga samarbeten har införts och landets relation till USA tycks snarare ha förbättrats av förekomsten av olja och export av denna. Dock har landet präglats av militärkupper, blodiga upplopp och en stark regimskyddande militär - något som talar för resursförbannelsens införlivande.

Utifrån de tre konventionella variablerna av RF-teorin blir svaret på frågan "gör sig resursförbannelsen gällande i Venezuela?" svår att besvara med ett ja eller ett nej. Svaret blir att vid vissa tidsperioder, sett till vissa variabler, har resursförbannelsen gjort sig gällande. Sett till andra analysenheter har den det

inte. Om vi stannar där kan Venezuela alltså bedömas vara ett land som varken kan kategoriseras som ett typiskt fall eller ett avvikande fall från teorin.

Det har dock visat sig att vid en utveckling av teorin till ett inbegripande av HDI-variabeln, blir resultatet annorlunda. Till följd av de kraftiga förbättringar bland HDI-indikatorerna hälsa, utbildning och BNI per capita har Venezuela visat sig kunna tillgodogöra oljevinsterna genom olika välfärdsprogram. Sett till HDI-variabeln har Venezuela alltså lyckats undvika resursförbannelsen genom att nyttja oljan i offentliga investeringar. Möjligtvis är det just det som är receptet på en utveckling byggd av naturresurser, något som Juan Pablo Pérez Alfonzo inte kunde drömma om när han spådde Venezuelas framtid till en framtid i ruiner.

6.1 Förslag till vidare forskning

Som vid alla avvikande fall till teorier är det viktigt att påpeka att resultatet inte per automatik är överförbart på andra fall. I en annan kontext är utvecklingen av RF-teorin kanske inte fruktbar såsom i Venezuelas. Av denna anledning ser vi ett behov av ytterligare forskning på området: antingen genom en kvantitativ studie eller en större jämförande fallstudie av flertalet oljestater som kan bekräfta alternativt förkasta vår teoriutvecklande del av RF-teorin. Även faktorn inkomstojämlikhet skulle med fördel behöva vägas in i analysen i kommande studier kring RF-teorin. HDI tar inte hänsyn till hur inkomst, utbildning och hälsa fördelas över landets befolkning, och ett stort mått av ojämlikhet kan därför förekomma även i länder med ett högt HDI-mått.

7 Referenser

- Alvarez, Angel, 2011. *Countries at the Crossroads 2011: Venezuela* [Elektronisk].
<http://www.freedomhouse.org/report/countries-crossroads/countries-crossroads-2011>. Hämtdatum: [2012-05-15]
- Brunnschweiler, C.N - Bulte, E.H, 2009. Center of Economic Research at ETH Zurich. *The Resource Curse Revisited and Revised: A Tale of Paradoxes and Red Herrings*. [Elektronisk] http://www.cer.ethz.ch/research/wp_06_61.pdf [Hämtdatum]: 2012-05-07
- Brunnschweiler, C.N - Bulte, E.H, 2011. "Linking Natural Resources to Slow Growth and More Conflict". *Sciencemag* vol. 320, s. 616-617. [Elektronisk] <http://www.ees.rochester.edu/ees101/PDFs/616.pdf> [Hämtdatum]: 2012-05-07
- Bulmer-Thomas, Victor, 1998. "The Latin American economies, 1929-1939", i Leslie Bethel (red.), *Latin America. Economy and Society Since 1930*. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge, s. 65-114.
- Collier, Paul och Anke Hoeffler, 2005. "Resource Rents, Governance and Conflict". *Journal of Conflict Resolution* vol. 49, nr 4 s. 625-633. [Elektronisk] <http://jcr.sagepub.com/content/49/4/625.abstract> Hämtdatum: [2012-04-13]
- Corden, W.M, 1984. "Booming sector and dutch disease economics: survey and consolidation". *Oxford Economic Paper* vol. 36 nr. 3 s. 359-380. [Elektronisk] <http://www.jstor.org/stable/10.2307/2662669> Hämtdatum: [2012-04-17]
- Coronil, Fernando, 1997. *The Magical State. Nature, Money, and Modernity in Venezuela*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Corruption Perceptions Index, 2001-2011, Transparency International [Elektronisk].
2001: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2001
2002: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2002
2003: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2003
2004: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2004

2005: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2005
2006: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2006
2007: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2007
2008: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2008
2009: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009
2010: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010
2011: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>
Hämtdatum: [2012-04-23]

Esaiasson, Peter - Mikael, Gilljam - Henrik, Oscarsson - Lena, Wängnerud, 2012.
Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad. 4:e uppl.
Stockholm: Norstedts juridik.

Freedom House 2002, Hemsida [Elektronisk] 2012. Tillgänglig:
<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2002/venezuela>.
Hämtdatum: [2012-05-11]

Freedom House 2012, Hemsida, [Elektronisk] 2012. Tillgänglig:
<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/venezuela-0>
Hämtdatum: [2012-05-11]

Haber, Stephen - Menaldo, Victor A., 2008. *Do Natural Resources Fuel Authoritarianism?* [Elektronisk]
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1545103 Hämtdatum:
[2012-04-14]

Hammond L, John, 2011. "The Resource Curse and Oil Revenues in Angola and Venezuela". *Science & Society*, Vol. 75, No. 3, s. 348–378 [Elektronisk].
<http://www.eslpascaipb.net/downloads/61845346.pdf>. Hämtdatum: [2012-04-20]

Hidalgo, Manuel, 2009. "Hugo Chávez's "Petro-socialism"", *Journal of Democracy* vol. 20, nr 2, s. 78-92 [Elektronisk]
<http://www.journalofdemocracy.org/article/hugo-ch%C3%A1vezs-petro-socialism> Hämtdatum: [2012-04-18].

Hoover Institution, Stanford University, [Elektronisk], 2010. Tillgänglig:
<http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/49806> Hämtdatum:
[2012-05-05]

Human Development Report, 2011, UNDP [Elektronisk].
<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/>. Hämtdatum: [2012-04-26]

- IMF, 2012, International Financial Statistics, [Elektronisk] Tillgänglig:
[http://imfstext.imf.org/WBOS-
 query/viewhtml.aspx?QueryId=5730&QueryType=View&Lang=en&Lang=en
 &vh=0000&vf=0&l&il=blank&vcq=1001](http://imfstext.imf.org/WBOS-query/viewhtml.aspx?QueryId=5730&QueryType=View&Lang=en&Lang=en&vh=0000&vf=0&l&il=blank&vcq=1001) Hämtdatum: [2012-05-03]
- Justesen, Lise - Mik-Meyer, Nanna, 2010. *Kvalitativa metoder*. Lund:
 Studentlitteratur.
- Karl, Terry Lynn, 1997a. *The Paradox of Plenty*. Berkeley och Los Angeles:
 University of California Press.
- Karl, Terry Lynn, 1997b. *Oil-Led Development: Social, Political, and Economic
 Consequences*. Center on Democracy, Development, and The Rule of Law
 [Elektronisk] [http://iis-db.stanford.edu/pubs/21537/No_80_Terry_Karl_-
 _Effects_of_Oil_Development.pdf](http://iis-db.stanford.edu/pubs/21537/No_80_Terry_Karl_-_Effects_of_Oil_Development.pdf) [Hämtdatum] 2012-04-16
- Mingst, Karen A. & Arreguín-Toft, Ivan M., 2010. *Essentials of International
 Relations*. 5:e uppl. New York: W. W. Norton & Company.
- Oelsner, Andrea - Mervyn Bain, 2009. "Latin America", i Haerpfer, Christian W.
 - Patrick Bernhagen, Ronald F. Inglehart - Christian Welzel (red.),
Democratization. New York: Oxford University Press, s. 290-308.
- OPEC = Organization of the Petroleum Exporting Countries, 2012, *Annual Report
 2010/2011*, [Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm Hämtdatum: [2012-
 04-29]
- Pineda, José - Rodriguez - Fransisco, 2010, *Human Development Research
 Paper: Curse or blessing? Natural Resources and Human Development*
 [Elektronisk]
http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/papers/HDRP_2010_04.pdf
 Hämtdatum: [2012-04-26]
- Potter, Robert B. – Smith, David, 2008. *Geographies of development*. Harlow:
 Pearson Education Limited.
- Ross, Michael, 2004. "What do we know about natural resource and civil war"
Journal of Peace Research, vol 41 nr 3, s. 337-356
 [Elektronisk]<http://www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/stable/4149748?seq=16>
 Hämtdatum: [2012-04-16]
- Ross, Michael, 2005. *Does Oil Hinder Democracy?* [Elektronisk].
<http://www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/stable/10.2307/25054153?origin=api>

Hämtdatum: [2012-04-15]

Sachs, Jeffrey D. - Warner, Andrew M., 1997, the National Bureau of Economic Research. *Natural Resource Abundance and Economic Growth*. [Elektronisk]
<http://www.nber.org/papers/w5398> [Hämtdatum]: 2012-04-08

Sachs, Jeffrey - Warner, Andrew M., 2001. "The Curse of Natural Resources".
European Economic Review nr. 45, s. 827-838. [Elektronisk]
<http://www.earth.columbia.edu/sitefiles/file/about/director/pubs/EuroEconReview2001.pdf> Hämtdatum: [2012-04-09]

UCDP = Uppsala Conflict Data Programme, Conflict Encyclopedia, 2012
[Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.ucdp.uu.se/gpdata/gpcountry.php?id=167®ionSelect=5-Southern_Americas# Hämtdatum: [2012-05-13]

Venezuela Tax Guide, 2011, PKF. [Elektronisk]
<http://www.pkf.com/media/387279/pkf%20venezuela%20tax%20guide%202011.pdf> [Hämtdatum]: 2012-05-14

Wick, Katharina - Bulte, Erwin H, 2005. "Contesting resources – rent seeking, conflict and the natural resource curse" *Public Choice* nr. 128: s. 457–476, [Elektronisk]
<http://www.springerlink.com/ludwig.lub.lu.se/content/d7548045tp158000/fulltext.pdf?MUD=MP>
Hämtdatum: [2012-05-04]

Wilpert, Gregory, 2007. *Changing Venezuela by Taking Power. The History and Policies of the Chávez Government*. London: Verso.

Wilson, Catherine E., 2008. "The Bolivarian Revolution According to Hugo Chávez", *Orbis*, vol. 52, nr 3, s. 523-537 [Elektronisk]
http://xu2la7ud9l.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info%3Aofi%2Fenc%3AUTF-8&rft_id=info:sid/summon.serialssolutions.com&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:journal&rft.genre=article&rft.atitle=The+Bolivarian+Revolution+According+to+Hugo+Ch%C3%A1vez&rft.jtitle=Orbis&rft.au=Wilson%2C+Catherine+E&rft.date=2008-01-01&rft.pub=Elsevier+Inc&rft.issn=0030-4387&rft.volume=52&rft.issue=3&rft.spage=523&rft.epage=537&rft_id=info:doi/10.1016%2Fj.orbis.2008.05.001&rft.externalDocID=doi_10_1016_j_orbis_2008_05_001 Hämtdatum: [2012-04-19]

7.1 Referenser till bilagor

1 a. IFS – oljepriser i USD/fat

<http://imfstext.imf.org/WBOS-query/viewhtml.aspx?QueryId=5730&QueryType=View&Lang=en&Lang=en&vh=0000&vf=0&l&il=blank&vcq=1001>

1 b. World Data Bank - jordbruk

http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=2&id=4&DisplayAggregation=N&SdmxSupported=Y&CNO=2&SET_BRANDING=YES

1 c. World Data Bank - BNP-tillväxt

http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=2&id=4&DisplayAggregation=N&SdmxSupported=Y&CNO=2&SET_BRANDING=YES

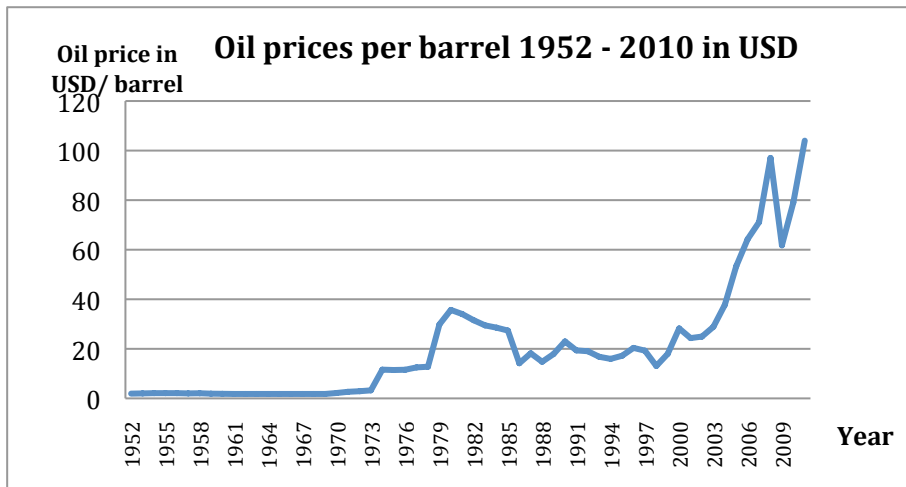
2 a. World Data Bank – Urbanisering

http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=2&id=4&DisplayAggregation=N&SdmxSupported=Y&CNO=2&SET_BRANDING=YES

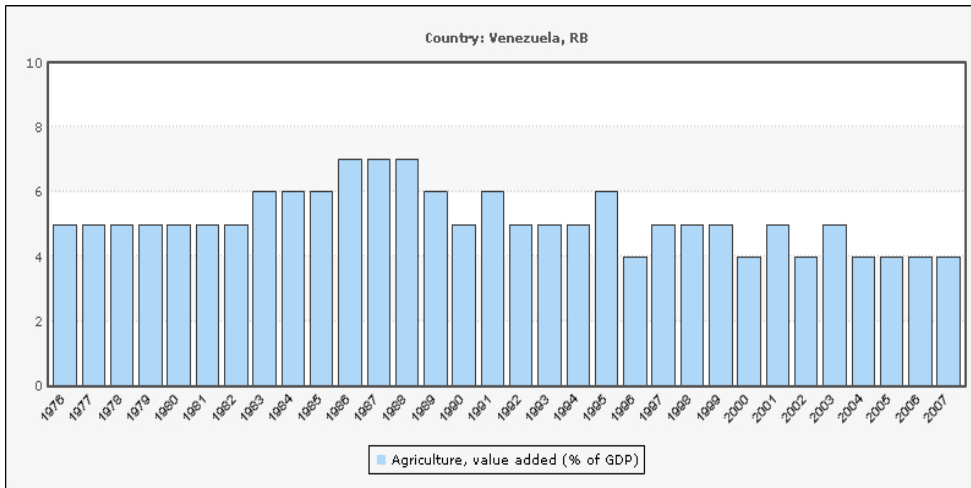
2 b. World Data Bank - Hälsoutgifter.

http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=2&id=4&DisplayAggregation=N&SdmxSupported=Y&CNO=2&SET_BRANDING=YES

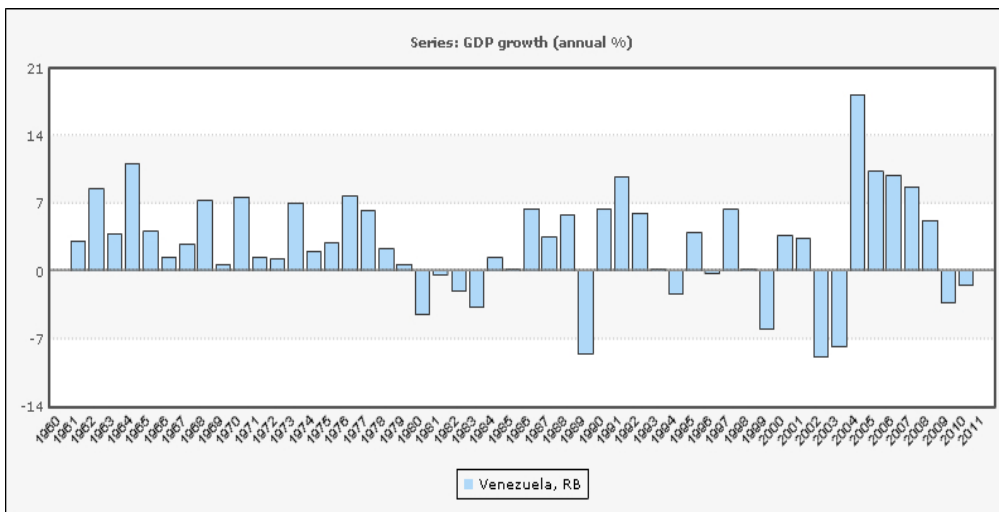
8 Bilagor

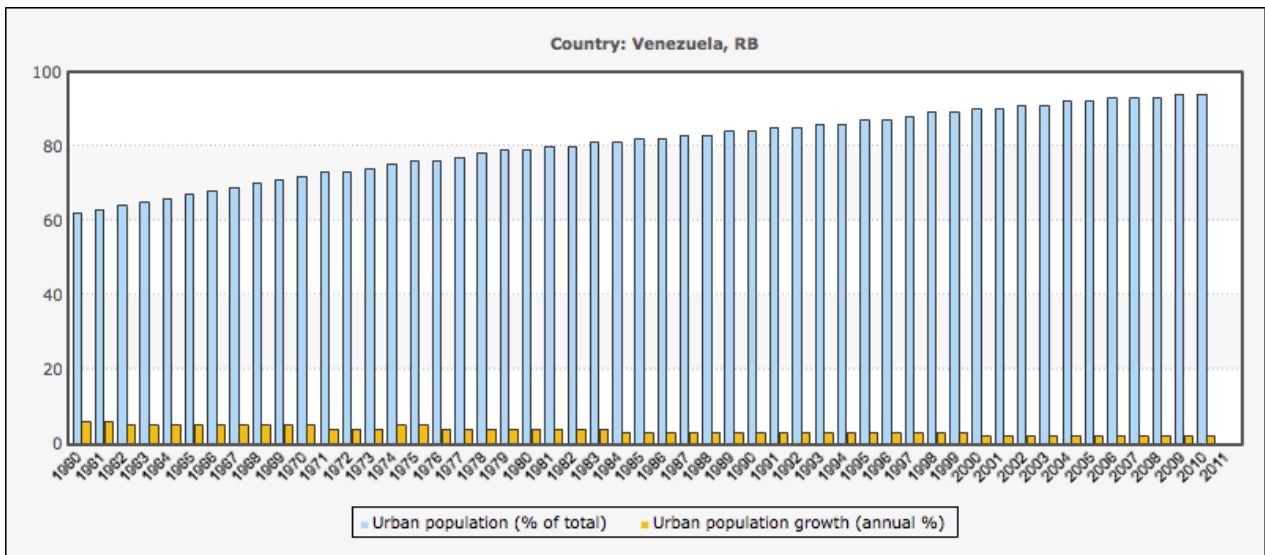
Bilaga 1a. Oljepriser I USD per fat

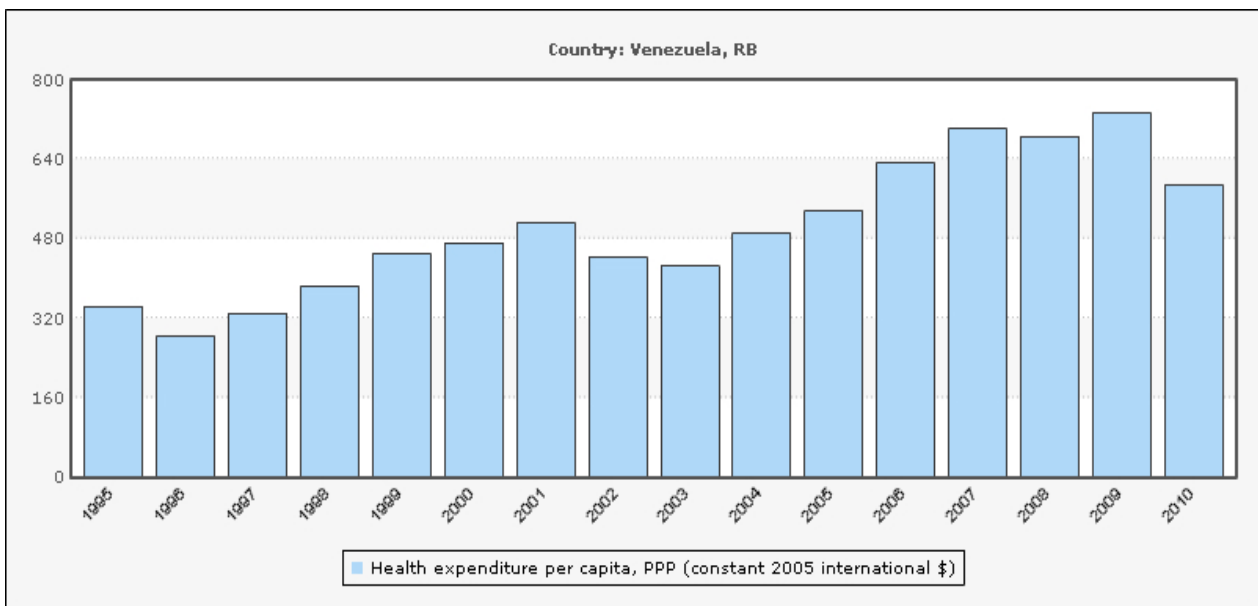
Bilaga 1b. Andel jordbruk av BNP

Bilaga 1c. BNP-tillväxt

Bilaga 2a. Blått: andel urban population av den totala populationen
 Gult: Urban befolkningstillväxt

Bilaga 2b. Hälsoutgifter per capita